

FÖIÄ ENCICLOPEDIÄ LITERARÄ, *** APARE IN FIECARE LUNÄ DE DOUE-ORI

<p>Pretul abonamentului :</p> <p><i>Pentru Austro-Ungaria</i> 6 coröne</p> <p><i>Pentru România și străinătate</i> 8 franci</p> <p>Inserate 1 cm. ☐ o dată 2 fil. de două-ori 3 fil.</p>	<p>PROPRIETAR ȘI EDITOR :</p> <p>GEORGIU M. UNGUREAN</p> <p>REDACTOR RESPONSABIL :</p> <p>S. P. SIMONU.</p>	<p><i>Tot ce privesece föia sunt a se trimite la</i></p> <p>Redacția și Administrația „Rev. Ilustrată“</p> <p>Bistrița, strada Lemnelor 44.</p>
--	---	--

Prima societate teatrală română ambulantă în Transilvania (în 1870).

(Veđi pagina 141).

Ioan Gavruș, Ioan Baci, Maria Centea, Vasiliu Filip, Andr. Centea,
 Vasiliu Ghețe, Vasiliu Micle, Vasiliu Podóba, Georgiu Alesandrescu, Margareta Alesandr.
 (suffler.)

Doina în Ardeal.

(Urmare.)

Cu această ocaziune este la locul său se aratăm câte particule sau exclamațiuni folosesce Românul — ca refrene — am putea dice, atât înainte de începerea horei — cântecului — (ante-refrene mici) cât și în finea lor — (postrefrene mici) — sau și ambele deodată: Unul înainte și altul înderept; așa: a) anterefrere: după cum le-am aușit în diverse locuri cântându-se:

D. es. cu: *Că vai!*

(Că vai) „Frunză verde de nuia-re
„Rea podóbă-i dragostea-re
„Că n'ai stare la culca-re
„Nici odihnă la mâncare.

(Că vai) „Mă culc nóptea se dorm-ú,
„Dar nu mi-se face somnu-ú
„Și mă culc se odihnescu-ú
„Dar la tin' badeo, — gândescu-ú!

* * *

Cu *đio* și *Ei-că* înderët cu refrenul *măi!*

(Đio) Bate-l Dómne pe-acelare, (bis)
„Cine-și lasă țara sa-re, măi!

(Ei-că) „Numai satul mi-am lăsatu-ú (bis)
„Și trăiese cu mult bănatu-ú-măi!“

* * *

Cu *Și* d. e.

(Și) „Rău maică m'ai blăstămatu-ú, (bis)
„Se d'ambu din țară'n țară
„Ca și-un ban dela cămară . . .

(Și) „Se d'ambu din sat în satu-ú
„Ca și-un ban nenumăratu-ú!“

Cu *că* d. es.

(Că) „D'ardeai tu lume cu foc
„Pe lături și pe mijloc
„N'avui în tin' nici un noroc.“

Cu *că* și *și-că* d. es.

(Că) „Tuturor lumea li-e dragă
„Mie mi-e cernelă négră,
„Mie mi-e cernelă négră . . .

(Și că) „Tuturor lumea li-e bună
„Dar mie mi-e mătrăgună,
„Dar mie mi-e mătrăgună . . .

(Că) „Tuturor le pare bine
„C'a picat răul pe mine,
„C'a picat răul pe mine . . .

(Și că) „Nu-i pară nimėru
„C'a pica pe pruncii lui,
„C'a pica pe pruncii lui!“ . . .

* * *

Cu *că* și *ba-că* d. es.

(Că) „Fost'am tiněr ca vinarsul
„Da m'a-nbătrănit năcasul,
„Da m'a-nbătrănit năcasul . . .

(Ba că) „Fost'am tiněr ca un mēr
„Da m'a-nbătrănit un dor,
„Da m'a-nbătrănit un dor . . .

Cu *hei!* d. es.

(Hei) „Câte paseri sunt pe lume
„Tóte cină și s'alina,
„Numai io maică-s strėină.

(Hei) „N'am maică unde cina,
„Nici n'am unde m'alina
„Că mi-e cuibul lângă drum

(Hei) „Intr'o crėngă de alun
„Căți drumari pe drum trecea
„Toți în cuibul meu svėrlea.“

* * *

Cu *hei* și *hei ba* d. es.

(Hei) Duce-m'ași cu lelea'n lume
„Mă tem că mi-or pune nume

(Hei) „Măndrei grâu, mie tăciune
„Cum e mai urit în lume.“

(Hei ba) „Ducem'ași cu lelea-n țară
„Mă tem că mi-or pune érá

(Hei) „Măndrei grâu mi-e săcară
„Cum e mai urit în țară.“

* * *

Cu *Hei, Ba Că* și *Hei da!* intercalându-se între aceste numai *Hei!* Est-mod în un cântec despre Mureș vom da o icón așa după cum 'l aușisem cântându-se odată; d. es.:

(Hei ba că) „Murėș, Murėș, apă lină.
„Murėș, Murėș, apă lină.“

(Hei) „Treci-mė-n țera strėină,
„Treci-mė-n țera strėină,
„Ia na, na, na, na, na, na!

(Hei da) „Trecând se nu mă-'neci
(Da) „Trecând se nu mă-'neci-ii . . .

(Hei) „Că n'ai bani se mă plătesci-i
„Nici măndre se mă jălesc-i,
„Nici măndre se mă jălesc-i . . .

Cu: *Hei și-apoi*; d. e. după o melodiă în următoarele versur

(Hei și-apoi) „Ducem'ași nu sciu drumu-re (bis)
„Da m'a-nvėța uritu-re, (mėi!)

(Hei și-apoi) Ducemași nu sciu calea-re, (bis)
M'a-nvėța supėrarea-re, (mėi!)

Dar câte și mai câte particule de aceste nu mai întrebun țeză poporul român, după cum îi dă mâna și în mod pre natural; acestea sunt tot atâtea refrene sau *exclamațiuni duió* sau *ecouri de doină*, căci acestea mai mult și mai cu samă *doinare* se folosesce, ca și cum sufletul românesc prin aceste ar da puterei sale de *cânt* o duióșie, ba o țăriă împreunată *o stėmpėrare de inimă* cu mult mai mare, ca fără de acelea aceste particule se prepun și postpun și pentru mėsura melo diei, ca ea se pótă cədə, cum am dice, tot mereu „*in tac* și se nu vateme aușul și sufletul omenesc. Noi am adus a pe cele mai usitate și le-am întocmit așa, după cum la divers ocaziuni le-am aușit cântându-se și horindu-se. În Român póte sunt și altele, aci am vorbit despre cele din Ardél. În România este una: „*Alei!* sau *Alei!* (în Ardél mai cu san în povestile naționale și în expresiunea: *Alei!* c... fie muma ta!); așa un exemplu:

(Aleii) „Dómne, — Chan Bătrân
„Lasă cel hangiar la sin
„Că io sunt puiu de Român
„Și nu'mi pasă de păgân!

* * *

După acestea va fi la loc se aducem unele exemple sau nostre de cântece cu postparticuli sau refrene ori răsunete loinice; așa mai întâiu:

Cu: *măi badiță măi!* d. es.

„Somnu-mi-e și m'ași culca
„Tot ascept dór o pica
„Badița de unde-va (Măi badiță măi!)

„Somnu mi-e și ași dormi
„Tot ascept dór o veni
„Badița de unde-o fi (Măi badiță măi!)

Cu: *Hei leliță hei!*

„Cine-o ȓis dorului dor
„A vorbit cuvânt ușor (Hei, leliță hei!)

„Cine-o ȓis leliței „lele,
„A vorbit cuvânt de jele (Hei, leliță hei!)

„Că pe cine doru pasce
„Mai bine nu s'ar vrut nasce (Hei, leliță hei!)

„Și cui plac lelițele
„Negre îi sunt ȓilele. (Hei, leliță hei!)

„Că și mie mi-o plăcut,
„Și nu pot ca să le uit (Hei, leliță hei!)

„Și că nici că le-oiu uita,
„Pân-oiu scii doina cânta (Hei, leliță hei!)

Sau în România cu: *Leicuță! leicuță!*

„Lelițo! din Ruginesci, Leicuțo! Leicuțo!
„Stăi în loc și mă privești Leicuțo! Leicuțo!
„Să-ți ved mândra țalióră, Leicuțo! Leicuțo!
„Se m'apriind la inimioră, Leicuțo! Leicuțo!

(Barienescul.)

De alte refrene *dim'apoi* sau *postparticule* nici nu amintim, aducându-le înainte esemplele citate mai în sus cu ceva, și cum sunt mai cu samă silaba *re*, sau *ii*, *ú* ca:

„La fântâna din rēzor-ú
„Sēntēlnesce dor cu dor-ú
„Se sārută până mor-ú.“ Sau:

* * *

„Vai, — sēracii Romāni-í
„Că-i apasă strēini-í! Sau:

* * *

„Cel, ce laudă pe strēinu-ú
„Și hulesce pe Romānu-ú
„E dușman Romāniloru-ú
„Și pretin strēimiloru-ú etc. etc.

* * *

Acestea tóte sunt variațiuni de refrene *pre* și *post-ambule*, sunt acestea tot atâtea variațiuni pentru expresiunea sēmtului de durere și pentru mai marea putere ori foc a cântului. Sunt acestea o *boaire*, un *raet*, care premerge cântului, ori succede în capēt. Sunt acestea, ceea ce numai poporul scie, ce sunt când 'și deschide gura se horēscă sau doineze.

De unde „Doina“ în sine și în esență nu este, decât o expresiune, un accent, un refren al inimii, un onomato-poetic

al instinctului condus și mișcat de puterea lumii în care trăește. Ȕr fiind că acel accent, acel refren s'a exprimat, s'a întrupat prin un suspin, prin un rēsUNET, prin o vóce doiosă și melodiósă acel accent născut vine la lume sab un nume, și numele i-a fost însași națiunea primului accent; așa *ai-na*, și *d-ai-na* nu a putut să se numescă altmintrelea decât numai: *ai-na* și *d-ai-na*, ca și cuvântul *hohot* dela impresiunea, ce-o face prin sunetul sēu ho! ho! ho! sau ha! ha! ha! Sau cuvântul *chiuitură* sau *uitură* dela iu-iu! iuu iuu! sau *bubuitură* dela bu! bu!

Francesii numesc atare accent sau silabă: „*Refrain*.“ Italianii „*Intercalare*“ sau „*Frammetere*.“ Germanii: „*Einschaltung*“ și „*Schlussreim*.“

Doina este un refren, un suspin al inimii, care face cântecul prea doios și inima prea de tot simțitoare, care prin a s'a melodie ne descopere adevērata frumșetă a cântecului de durere și nefericire. Ȕst-mod Românul ȓice și esclamá: *Nēcăjit om a mai fost acela, care a ȓis dintēiu Dăina!*“ Sau: *Cine a ȓis Dăina mai întâiu, acela om de mare nēcaz și bānat a mai ȓis'o!*“ — Dar acest adevēr ni-l spune și cântecul Doinei, care sună:

„Cine-o ȓis dăina, dăinare,
„D'arsă i-a fost d'inima-re;

Căci:

„Doină, doină cânt de jele
„Când te-aud nu mai pot mere; cu tóte acestea:

„Doină, doină cântec dulce,
„Când te-aud nu m'ași mai duce; nu căci;

„Doină, doină, cânt cu foc
„Când te-aud eu stau pe loc!“

Apoi omului, care cât e lumea tot cântă, Românul ȓice *Dăina* și ȓice că *dăinālesce*, ca și celui ce horesce îi ȓice: *Horez* sau *Hore*. Doina este un cântec și adese-ori se pune în loc de *cântec*: așa:

„Fluer, flueraș
„Māndru doinaș...“

Adecă: „*Māndru cāntăreț*, care scii bine se cânte de jale și de dor.“ Și intru adevēr, admirabil instrument mai este fluerul intru doinare, par' că fluerul e făcut pentru doină și doina pentru fluer. Nu scii, că fluerul a aflat doina, sau doina a aflat fluerul. Noi credem, că Românul le-a aflat pe ambele, deórece atât fluerul, cât și doina sunt douē elemente romāne, sciindu-se că fluerul și triscea sunt *par excellance* instrumente romānesci! Intru adevēr fermecător ton mai are fluerul și triscea; în frumșetă nu este instrument pe lume se le întrēcă, precum în duioșiă nu este operă pe lume se ne întrēcă doina noastră. Intlipuiți-vē pe păcurarul dela munte cu fluerul la gură și versul acelu fluer vē va transpune în o altă lume! O, — la acel vers plāng braȓii seculari, suspinā stāncile, suspinā codrii gem muntii și murmură a jale isvorul de munte, — Ȕr în piept bate o inimă, suspinā un suflet și pe față pică o lacrimă din ochi. — Vrēnd, nevvrēnd trebuie se credem că atât fluerul, cât și doina s'au născut în inima romānă. Și cine ar scii usa mai bine fluerul, ecāt chiar Românul, când el e născut pentru fluer invēțānd ingur fără māestru acest instrument divin?

Intrē Romāni se află celebrități mari în acēsta artă și aci amintesc mai cu sēmă pre un individ din *Deșiu*, reposat deja, cu numele *Alexa Maftēiu*; Dar sunt destui pe la țēră, pe la sate, în munți și în câmpii!

Orī cine, ce va ȓice și cum va ȓice, Doina nu o poți interpreta numai și numai pe fluer! Ei — dar și jocurile romānesci sē le tot joci, când se aud din fluer. Daună de flăcăii noștri, că plătesc așa scump pe nisce cārțalāi de faraoni și nu jócă în fluer, căci nu esislă sat romānesc în Ardeal, unde se nu se alle baremi unul sau doi, carī se nu fie acasă în fluer resp. triscă. Și așa ar fi joc național, deórece faraonii mai trag și câte unul strēin — și Ȕst mod prin musică suntem în pericol sē ne pierdem jocul romānesc, bună minte ca prin modă portul. Acestea nu s'ar putē face — decât prin reuniuni

cu membrii, carî se abdică de jocul cu vióra. Orî eventual, pentru-ce nu învață și Românul se cânte cu vióra?!...

Dar le lăsăm acestea până la ocaziunea, când vom face un studiu critic despre „jocul național al Românilor!“

Destul, că în fluer stă ascuns geniul Doinei și al cântecului român, pe cum în sufletul și inima română stă ascuns geniul sau *interpretele* simțemintelor de durere și bucurie. Românul se bucură și se supără, ca nimeni în lume! Nu se scie nimeni așa frumos supăra, și nu scie nimeni așa frumos ride, ca Românul. Priviți, ca se credeți, *Nunțile și înmormântările românesce!*... Și sermanul Român cu fluerul și cu Doina și-a petrecut viața 18 sute de ani aci, el prin fluer a scit se vorbescă cu dorul său, cu chinul său, și ascuns între munți se dee curs liber tainelor, ce-l apăsa!... Cu un cuvânt, fluerul este tovarășul său, este consolatorul său; cu greu se desparte păcurarul când móre de fluerul său, căci:

„Fluerul mi-l puneți cruce
„Și cu gluga mă-nvêliți:
„Când vântul că și-a sula
„Fluerașul m'a cânta!

Și prea la loc! Se aibî de amic un atare instrument doinic și divin e ceva nobil și sublim. Cât vor fi Români pe lume va trăi și fluerul, că fluerul e pentru Român, din causă că: *fluerul e un instrument curat românesc!* Și până când va fi ființa de Român sub sôre, va esista și Doina, că doina, Doina e sufletul Românului și acel suflet acuși cântă un dor, acuși o jale, acuși un chin!

* * *

Vedeți, că e frumôsă, — ba e sublimă poezia populară! Intocmai e frumos, ba e sublim cântecul, sau melodia populară. Pentru-ce?... Pentru aceea, că ea *isvoresce* din natura sufletului românesc, din sufletul națiunei, și orî-ce isvoresce din sufletul națiunei se numesce „aequo jure“ „național“: prin urmare acest fel de cântec se numesce național. Și acest cântec, sau melodie populară ne pôte núně servi numai, în moșul laudabil, de a noastră; și ea a noastră o putem privi orî și când. Nu așa cu compozițiunile musicale! Căți și ce fel de compositorî avem noi, sau dacă avem, căți și ce fel am avut în trecut? La noi există piese orî cântece — până și naționale, — carî sunt tot atâtea corciturî: unele presintă câte o ariă francesă, altele italiană, altele chiar rusescă, turcescă, altele germană orî pôte și maghiară. Las, că cântecele noastre naționale presentă în cea mai mare parte musica românescă și conțin sufletul națiunei, — dar unele puține cad și sub imputarea de mai sus. Musica românescă e fôrte originală în felul ei și cine o pricepe mai bine, decât chiar Românul? Compositorî sau Musicanți străini sê ne compună nouă bucați musicale bună-minte cum se află la unele institute până ađi, — spre rușinea noastră străini, Nemți sau Unguri, carî veđi Dóme! formeză cor și în bisericile noastre — cor religios — care se interpreteze gingașele noastre cântări bisericesci, după spiritul classic și antic al biseriei noastre române. —

În astă privință e de laudat Blașiul și cei ce sunt capul institutelor de acolo de invêțământ. Este astăđi acolo un profesor din neamul nostru, care e D-l I. *Mureșianu*, al cărui merit e fôrte mare în aceea, că prin unele compozițiuni populare a dat Românilor o lecțiune, că dacă vreu se aibă ceva bun și frumos se caute și sê descindă la poporul român. — Noi am rugat pe o Domnișóră română sê ne cânte o piesă de On. D. Compositor Mureșianu pe fortepian și ascultându-o am rămas mișcați... mai mult pentru gândul fericit ce l'a avut d-l profesor pentru formarea de piese pe basa sau chiar din ariele populare. Daună inse, că i-a încetat fôia; ei, dar la Român tot ce e bun piere mai degrabă, ca ce e rău!

* * *

Sciindu-se până aci etimologia și originea Doinei, sê-l lăsăm pe Român sê ne spună și el, ce este Doina, — și încă mai bine ca On. Hajden, prea eruditul profesor din România.

Da, sê ne spună ce este Doina, cine l'a invêțat pe el Doina, ce folos i aduce lui Doina, și în urmă, care este efectul Doinei?

Mai ântăiu o variațiune:

„De când sunt eu copil mic,
„Doină sciu și doină đic,
„Și cu doină mă plătesc
„De o đi de boeresc.
„Și cu Doina și-o doiniță
„Scap în erâng și-n poeniță...
„Și-acolo mă pun pe ierbă
„Fără grijă, fără trebă
„Și pe valea de părau
„Fluerașiu-mî scot din brău.
„Cânt o Doină și-o doiniță
„Până vine-a mea draguță
„Cu florî roșii în cosiță:
„Doină, Doină, cântec dulce
„Când te-aud nu mă pot duce.
„Bate vânt de primăveră
„Eu cânt Doina pe afară;
„Vine iérna frigurôsă
„Eu cânt doina-nchis acasă;
„Frunđa'n codru cât invie
„Cânt doină de voinicie.
„Doină đic, Doină suspin,
„Tot cu Doină mă mai țin:
„Doină cânt, Doină șioptese
„Tot cu Doină viețuiese!“

(V. Alexandri.)

* * *

După altă variațiune:

„Ai-na, D-ai-na și d-ai-na-re
„Cine-o đis ântăiu d-ai-na-re,
„D-arsă i-a fost inima-re!
„Vine-mî dorul câte-odată
„Să mă suiu pe munți de pėtră...
„Vine-mî dor a uneorî
„Să mă suiu pe munți de florî
„Sê-mî fac ochisorî róta
„Să mă uit în lumea tótă;...
„De când eram încă mic,
„Doină sciu și Doină đic,
„Căci Românul cât trăiesce
„Tot cu Doină se mândresce.
„Eu cu Doina mă plătesc
„De bir și de boerescu;...
„Boiî mei când aud Doina
„Ară țelina și inoa,
„Și-mî séměná cel ogor,
„Cântând Doinele de dor.
„Ér de aud vre-o fetiță
„Cântând Doina'n poeniță
„Alerg fuga de-o găsesc
„Și de Doină i-vorbesc.
„Ea mă-ascultă bucurôsă,
„Căci e mândră și frumôsă
„Și-mî đice, că m'a iubi
„Dacă Doină i-oiu vorbi:
„Vê spun drept, orî-ce mi-ați face,
„Doină sciu și Doină-mî place!“

(Transilv. 1883.)

* * *

Ar urma acum speciile Doinei, sau împărțirea Doinei, despre care de altădată.

Până atuncî fie și acéstă lucrare, ca și ceea, ce publicăsem despre „Lună“ în a. 1886, un îndemn pentru mai de aprôpe considerarea monumintelor și tesaurilor aflătorî în sinul poporului român.

S. P. Simonu.

Destinul...

— D-şorei V. B. —

*Copiliță 'ncântătoare
Pentru-ce stai visătoare?
Ânima ta ce simțese?
Gându-ți unde rătăcesce?*

*Vrei în taină a pătrunde,
Viitorul, ce se-ascunde?!
Și-ți prepară-al tău destin:
Ori dulcetta ori venin?!...*

*Dar las' visul, te descéptă!
Căci nu poți sci ce te-ascéptă.
Gânduri triste nu-ți mai face,
Nu scruta, ci-așteptă 'n pace!...*

*Nu 'ncearca a mai pătrunde
Cu gândul acolo, unde
Totul e ascuns în ceta,
Ca o tristă diminetta.*

*Fii numai în asceptare,
Și cu mare resignare:
Și te gata-a suportă
Ce destinul i-ți va da!...*

Veronica din Sălagiu.

Prima societate teatrală română ambulantă în Transilvania.

de Vasilie Podoba.

(Urmare).

Cu repertoarul acesta, mai adăugându-se și alte bucăți, de cari nu-mi aduc aminte, ne-a găsit societatea teatrală a lui Mihail Pascali în vara anului 1871.

Societatea acesta, îmbărbătată de succesele strălucite, ce le-a avut Millo în anul trecut, a venit și în Cluj. Frații maghiari inse, jaluzi de succesele lui Millo din 1870. temându-se, că dacă se va mai da teatrul unei societăți române, se va romanisa tot Clujul, sub pretest, că reparaază teatrul, a denegat de a-i da teatrul lui Pascali. L'a înbiat cu reduta, unde se dau balurile și concertele, și unde s'a declarat „uniunea“ cu Ungaria, ér procesul memorandumului aici s'a terminat cu pușcărirea grea pentru comitetul național. Astăzi inse Românii se află bine în localitatea acesta. Dovadă concertul și dansul din 9 Maiu a. e. 1901. N'ai ce face, progresăm cu lumea și în bune și în neînțelegeri. Ceea ce Pascali nu a primit, și s'a dus cu trupa sa la Orade.

În societatea lui Pascali era și George Alesandrescu, soția s'a Dómna Margareta Alesandrescu, cari fusese în anul trecut în societatea lui Millo și avéu cunoscință prin Cluj. Ei aflând, că societatea noastră de diletanți e bine pregătită, s'au desfacut de trupa lui Pascali, avénd și ceva divergință cu Pascali. Protopopul Gavril Pop le-a pus la dispozițiune o chilie la casa parochială și i-a provédut și cu vipt vre-o 2 săptămâni, până când a sosit 29 Iunie, Sân-Petrul catolic, când studentii capetă atestatele și se încep vacanțele de vară. În zilele acelea am ținut probe din repertoarul nostru de mai sus și Dómna Alesandrescu, o femeie cultă, cântăreță de prima clasă, la câteva zile așa s'a esprimat către noi: „Băieți — căci așa ne agrăia pe fie-care — sunt mândră de voi. Jucăți escelent, așcept dela voi purtare bună, socială și atunci și la teatrul din Bucuresci cutez a păși cu voi.“ După acesta eu am depus mandatul de director interimal în mâinile Dómnei Alesandrescu, care ne-a condus și ne-a grijit ea pe băieții ei și pe mine tot per „directore“ mă agrăia.

Dómna Alesandrescu, încă înainte de a pleca din Cluj, ne-a instruat, cum trebuie să cântăm după musică. D-sa avea notele de lipsă la toate piesele noastre. Câte nu le-a avut, le-a

cântat unori măestrii de musică și le-a pus pe note. În tot locul ne câștigam orchestre, cari se pricepéu la acest lucru. Cea mai bună orchestră a fost a lui „Nuțiu“ din Abrud, care se pricepea de minune la trebile acestea și care nu se putea despărți de societate. Ne cânta în teatru, la prânz și cină și era nedespărțit de societatea noastră, chiar și la escursiuni. Bălaurii lui erau bine disciplinați și cu ore-care mândria folosiau arcurile, cu cari esecutau frumoșele noastre cântece naționale.

Ne-am ales 8 inși, între cari s'au împărțit rolurile, precum am arătat mai sus și punédu-ne pe trăsuri cu culisele și toate requisitele de lipsă, am mers la Turda, unde am jucat cel dintăiu în provincia.

Membrii, cari au plecat la Turda, au fost: Părechia Alesandrescu, d-șora Maria Centea, mama căreia a incredințat'o în grija Dóunei Alesandrescu, care o iubia, ca și cum ar fi fost a ei. Era o copilă frumoșă, descéptă, impunea pe bină și cânta escelent. Tot la olaltă amblau cu Dómna Alesandrescu. Ceialalți membri au fost: Vasilie Podobă, Vasilie Filip, Ioan Baciu, Andreiu Centea, Vasilie Gheție, care juca și rol de damă, când era necesitate, dimpreună cu Ioan Găvrug, și nimeni nu trăgea la indoială, că dór' nu-s dame și Vasile Micle, care era suflerul societății.

Plecasem dela Cluj într'o di cam cătră séra. Am inoptat pe drum. Era o nopte luminosă și timpul frumos. Am ajuns târziu în Turda și am descins la otelul Coronă. A doua-di am fost încuartirați pe la inteligența română din Turda. Părechea Alesandrescu și d-șora Centea la d-l adv. Dr. Ioan Rațiu. Ceialalți la domni: Partenie Rațiu, fost protopretor, Iosif Vlăduț, Barițiu, Cigarean, Mezei, ađi jude de curie ect. În Turda am dat 4 reprezentațiuni cu succes strălucit. Era totdeuna sala de reprezentațiuni plină de public românesc și maghiar, căci pe acele vremuri și maghiarii din Turda erau mai cuminte, decât astăzi, când derimă casele Românilor cu petri sub egida patriotismului.

În Turda am mai fi putut rămânea, inse eram legați de

termin la Abrud, ținta călătoriei noastre. Pentru aceea după a 4-a reprezentațiune ne-am luat rămas bun dela inteligența română din Turda, și am plecat într-o după amiazi pe lângă riul Arieșu în sus către Abrud. La comuna Salcina, dacă îmi aduc aminte, ne-am culcat într'un otel lângă drum. Aici am convenit cu un cioban *Vasile Vesa*, dela care am învățat unele doine românesce de totă frumusețea.

De aici am plecat foarte de dimineță mai departe. În Bistra am fost oșpeții capelanului gr.-cat. de atunci *Balca*, în a cărui casă și la a cărui masă am fost primiți splendid. Intru atâta i-am fost de plăcuți oșpeți, de plângând ne-au rugat să rămânem până a doua și la densus.

Noi având de a fi pe seară cât de târziu în Abrud, unde ne așteptau, nu i-am putut împlini dorința. În Bistra s'au adunat mult popor și ne-au făcut ovațiuni. Noi ca semne de mulțămită, le-am declamat câteva poezii naționale, era Dómna Alesandrescu le-a cântat doine românesce, ceea ce asupra lor a avut mare efect.

Sera târziu am ajuns în Abrud. Inteligența de acolo ne-a așteptat la casină cu cina preparată cu multă voie bună. După cină am mers toți la cuartirele dispuse de comitetul de primire. Familia Alesandrescu cu d-șora Centea au fost oșpeții d-lui Ivașcu, negutător. Ceialalți la d-nii Bașota, Sfirlea, Paladi, Drumariu și alții.

Reprezentațiunile le-am ținut în un loc anume pregătit de comitetul de primire și acoperit cu scanduri. Aici toate piesele le-am repetat, multe au trebuit să le repetăm și de 2-ori, cu deosebire „Lipitorile satelor.” Teatrul totdeauna a fost plin. Biletele toate vindute înainte. Au luat parte Români și Unguri din Abrud, din Câmpeni, Roșia, Bucium, cu un cuvânt din toate satele din jur, chiar și din Ofenbaia. Succesele au fost strălucite. „Tata moș” precum am arătat, și-a făcut datorița în mod splendid.

În decurs de 3—4 săptămâni, cât am stat acolo, am făcut excursiuni la „Detunata,” mergând călare cu societate aleasă, toți călare cu dame cu tot. Numărul călăreților a trecut peste 40. În tot decursul acestor zile voia bună și entuziasmul au fost la culme. Multe „părechi” așa se numiau acolo 1 cupă de vin și alta de apă minerală) s'au golit, fără de a eși cineva din sărită. Sub „Detunata” am fost oșpeții unui preot român bătrân, care a ospetat totă societatea. Pe vârful Detunatei ni s'a servit mâncarea națională „balmoșul” și am bătut apă de pe ghiată în luna lui Iulie.

În vara aceea a fost la Abrud și savanta Română Elena Dumca și a ținut în teatrul nostru o prea frumoasă conferință „despre femeia,” ascultată de un public distins și numeros.

Spre ilustrarea situației de atunci notez, că înaintea noastră cu vre-o câteva zile a părăsit Abrudul o trupă teatrală maghiară, lăsând după sine un nume rău și datorii însemnate. Un membru al acelei societăți era încă tot în Abrud, când am sosit noi, pe semne, ca chizeș, până ce îi vor trimite parale să plătească datoriile. Cu acesta am convenit într-o restaurațiune, unde petrecea cu alți doi maghiari. Am intrat eu, familia Alesandrescu, „Tata moș” și încă alți doi. Ne-am așezat la o masă ordinându-ne bere. Colegul ungar a început a se plânge de primirea cea rea, ce i-a întipinat în Abrud. A început a-și bate joc de noi și a ne sfătuia să ne reîntorcem, până ce nu ne înglodăm în datorii. La batjocurile lui, eu i-am răspuns cu poezia populară:

„Ciudă-mi și mi rușine,
Că ride ciuful de mine,
De-ar fi ciuful ca și mine
De loc nu mi-ar fi rușine;
Dară ciufu-i mai ciufos
Și ride de ce-i frumos!”

Societatea noastră la acesta a început a ride, ér ungu-rul meu a regretat, că nu se pricepe să-mi răspundă așa poetică.

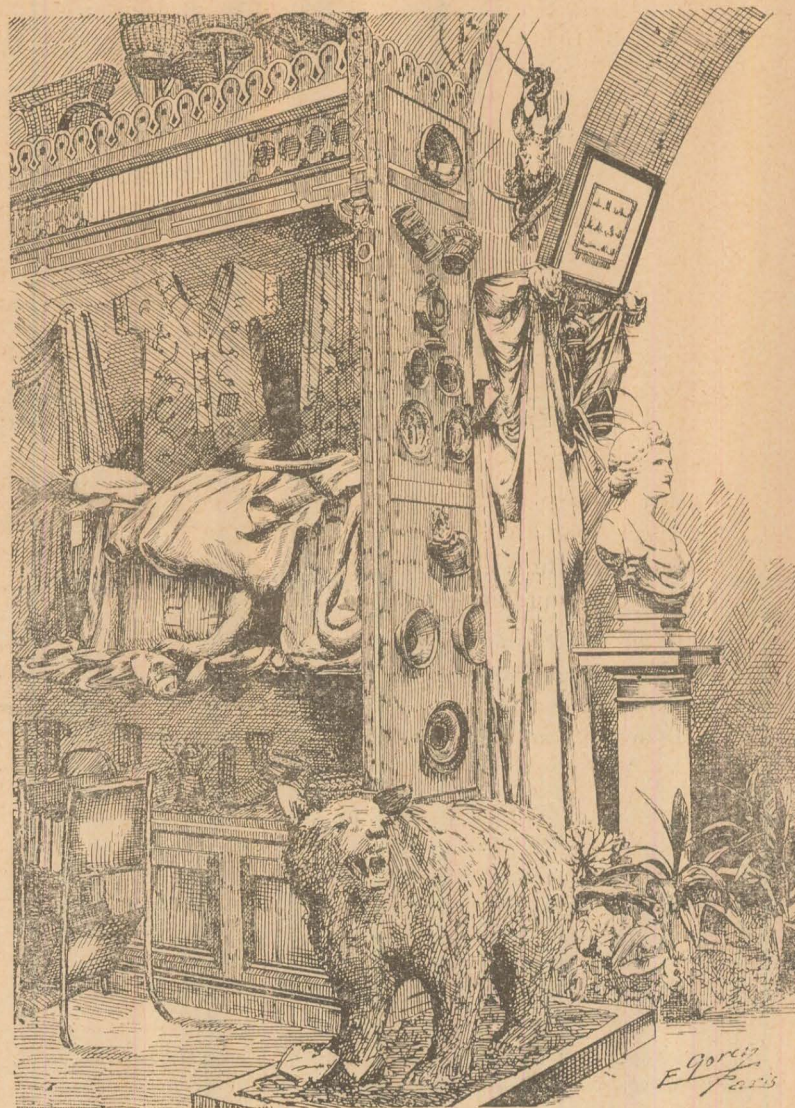
Profeția ungarului înse nu s'a împlinit, căci societatea noastră a eșit învingătoare, ducând cu noi o suveniră plăcută și parale destule, cu cari ne-am ajutat peste tot anul școlastic

următor. Tot asemenea am lăsat nume bun după noi, așa încât cu bucurie ne-au invitat acolo fruntașii români și pe anul viitor, ceea ce — durere — nu s'a putut realiza.

La despărțire, în semn de aducere aminte, fie-care membru a căpătat câte un cadou de valoare dela brava inteligența română de acolo.

Dela Abrud am trecut în Zarand la *Brad*, unde în sala gimnasiului român de acolo s'au dat 4 reprezentațiuni. Aici am fost primiți de profesorii: Părau, Muntean și alții. În societatea acestor dascăli vrednici ai românismului am făcut o călătorie la Baia de Criș, trecând și poposind sub „Goronul lui Horea” la Cebea, unde domni profesori ne-au dat multe explicațiuni despre aceste locuri de mare însemnătate istorică.

De aici am trecut la *Deva*, unde am dat reprezentațiuni în sala Comitatului, precum îmi aduc aminte, și am fost pri-

Industria de casă la domeniul Coronei în România.

miș escelent de familiile române, precum de familia d-lor: Drăgiciu, Hosu-Longin, Simionas ect.

Dela Deva am plecat la *Hațeg*, unde familiile române de acolo: Muntean, Teodosie și alții, ne-au primit cu brațele deschise astfel, încât numai locul îl schimbam, primirea înse pretutindena era una și aceeași, isvorită din inimă românească. Mult ne-a delectat regiunea maiestosă a bătrânului „Retezat.” Mi-se pare, că anevoie se găsește pe întreg rotogolul pământului un loc mai frumos și pitoresc, ca ținutul Hațegului.

Aici, după câteva reprezentațiuni, sosind luna lui Septemvre, a trebuit să ne despărțim de D-l și Dómna Alesandrescu. Cu ochii scâlțați în lacrimi ne-am luat adio dela densus cărui iubire părintească și cu totă afecțiunea inimii lor s'au îngrițit de noi. Ne-au fost în acesta excursiune memorabilă

adevărați părinți, față cu cari totdeauna a bătut în piepturile noastre simțământul recunoștinței sincere. După despărțire noi am pornit către casă, ér părechia Alesandrescu a trecut pe la Caransebeș către România. Eram tristi în totă călătoria către casă, par'că am pierdut ceva, ce nu vom mai afla. Am adus cu noi o bogată experiență în ale teatrului, de care ne-am folosit și în anul următor 1872. În escursiunea acésta dori-am cu toți să ne întâlnim cu nemuritorul Iancu. N'am avut noroc a-l vedea. Spunéu toți, că încunjură societatea și se feresce de ómenî cu vestminte domnesci. Era un mort viu, jertfa celor ce nu au fost în stare sê-l pricépă nici odată!

Sosind la Cluj ne-am înscris la gimnasiu. Societatea noastră s'a susținut tot anul școlastic. Reprezențațiunile le dam tot la casa parochială gr.-cat. În vara anului 1872 éráși am făcut o escursiune. Acum înse fără de Alesandrescu. Eu am fost cu societatea până la Gherla, de unde afaceri familiare m'au silit să mă despart de trupă. Au mers fără de mine și au dat reprezențațiunii în Dees, Șomcuta-mare, Lăpușul ung., Beclean și Năséud. Pretutindenia a fost bine primită acésta societate.

Cine are „Familia“ din anii 1870, 1871 și 1872, ușor pôte afla recesiuni mai scute și mai lungi asupra producțiunilor ei. Ioan Baciú în 1873 părăsind gimnasiul, a trecut în România cu scop de a rămânea acolo la teatru pentru totdeauna. Dorința părinților înse era sê-l vadă „popă.“ A trebuit se cedeze și să se reîntórecă, ca se împlinescă voia părinților.

Absolvând noi câte unul gimnasiul, societatea și-a pierdut pe rând membrii sêi și în 1874 și 1875 a încetat cu totul.

Și nu mă mir, căci a fi membru unei societăți, fie și de diletanți, cum a fost a noastră, însemnă a studia continuu, a te ocupa serios, ceea ce nu convine orî cui. E mai ușor a-ți petrece timpul liber, ce îl ai ca student, în jocul de cărți, decât a studia roluri grele. Pentru aceea, ađi jocul cărților e în modă și nici nu se consideră de adevărat universitar, care nu cunósce cele 32 de cărți. La concerte și producțiuni în folosul tinerilor sêraci se câștigă puteri străine, și e destul pentru publicul mare și acésta. Se nu fie cu supărare, dar așa stăm astăzi și bunul Dumnezeu scie numai, că unde vom ajunge mai târziu.

(Fine.)

Aman séu Jom Purim.

— Tragediă în 5 acte, cu un prolog. —

(Urmare din nr. 15.)

Mardocheu.

Ahasver de regină, nu scii?... S'a despărțit, —
Aprins fiind în suflet de — un foc ne potolit
De furiă, mânia. — A vrut în a s'a fală
S'arete țeri, lunei, pre Vaschthi, neam regesc;
Acésta din superbiă — ție, și că din sfielă. —
Dar, pôte vrënd se fie mai mare — așa grăiesc,
Ca Ahasver, fiind că a fost neam strălucit
De rege 'n moștenire, n'a vrut, n'a împlinit!
Și Regele îndată a scos'o din Domnie, —
Ea nu mai e *Regină* și nici alui *Sofie!*...
În locul ei lăsat'a, sê-i altele soséscă,
Din țeri, cetăți, orașe la curtea s'a regéscă.
Din Egipt venit'au fecióre voluptóse
Din Scitia, Media copile grațiose...
La Sus'a ađi la Sus'a, o lume sê-nbuldesce; —
Căci tronul și corón'a, vai, cine nu iubescé?
Din fetele venite cu sinul arđetor
Se capete ađi rangul cu tronul lucitor
Frumsețele alese vor fi-'ngrab aședate
Un an în o cameră, — lui Heghe incredintate,
Ce are se dirégă, cum trebe sê-implinescă
Cerințele prescrise la Curtea cea Regéscă.
Adecă: În lumî șese, *cu miruri se vor unge*
— Se facă espiațiune, orî ce păcat s'alunge, —
Și-n alte șese, iarăș mereu vor parfuma
Vestmântul cel vestalic, cu care vor intra
La Rege, (cu animă și haină virginală)
Așa pre cum chemas'or se mérgă cu sfielă...
De séră fie-care la Rege, ție va merge,
S'antórcen deminéta, când nóptea se va șterge...
Și-n sacră umilință 'n camera-i va păși —
Ca se petrec'acolo în nopte și în ți...
Și Ahasver în urmă *pre aceea o va alege*
Al cărei suflet sciva anima-i se i-o lege
De-ai farmecului stilpurî, în visuri dulci ceresci —
(Poternice-s în lume, grațiile femeesci!)

Și acea va fi Regină, lui Ahasver femeie!
Ascultă fică — ascultă, al nost D-đeu de
Se farmece ființa-ți pre Ahasver potințe:
Mi-a fi bine și mie, la întréga noastră ginte!

Esthera.

Cu greu, mă jur pre Ceriuri, cu greu, Taică, cu greu:
Căci, ce sum eu? — O fică sermană de evreu,
Ascunsă, fără fală, retrasă de la lume.
Ah! Nu vor fi fecióre de rang mare și nume
Ce scii-vor se răpéscă pre Regele — Ahasver —
Fecióre cu iubire și grație din ceriu?
Și n'or fi, să séducă a Regelui vederi,
Copile, cine scie, din ce parte și țeri?
Dar' viu e, viu e Domnul, nu pot ast'a se fac; —
Să mérg din a t'a casă, cum pot să mă împac?
Sê-mi las aicia legea părinților iubiți?
Și se trăiesc la cas'a păgânilor cumpliti?
Sê-mi uit gintea și țar'a, — pre sântul Domneđeu? —
— Acést'a se o facă, o fică de Evreu?!...
Păgânul și Barbarul, mereu se nisuiesc:
În suflet ce-i mai sacru, tiranul 'ți răpescé,
Atuncia scii se ridă, dușmanu-n réulate,
Când sufletul ți-e rece, nu scii de libertate.
Când anim'a ți-e lasă, nimic nu mai doresci.
Când nu pricepi, ce este se mori sau se trăiesci.
Crescut'am eu sub scutu-ți, morind părinții mei,
Și-am învățat că-s sânge cu frații mei Evrei:
Evrei, popor de-o sórte, o, cât gândesc la voi,
Și versul meu spre Domnul, se vadă-n ce nevoi
Petreceți în acésta servie, -n cari gustați
Amarul, — fără drepturi, bātuți și persecuați!
Cum pôte vai, Esthera, de voi să se despartă
Când sângele și legea acést'a nu o iartă?!
Și se doresc corónă, și tron, se doresc eu? —
— Vai, ochi-mi varsă lacrimi! Serman popor al meu,
Cu tin' se mor, cu tine, și-al meu Mormânt se fiă
În mijloc, lângă-a t'ale, pre jalnic'a câmpia.

Mardocheu.

Popor de viață sântă, popor păfimitor
 Și mult cercat de Sôrte, tu n'ai alt ajutor,
 De cât numai pre Domnul, din Ceriul cel de sus
 Cu mâna sa înaltă, pre tin', ce te-a condus
 Din Laturile grase a vechiului Salim,
 Punând a t'ale Corturi în Gozenul străin.
 De aci ér' te adusé-n promisul Chanaan
 Acol' unde se află morinémentul lui Avram
 Și-a Sărei și-ale altor rudeni fericite.
 O! Dómne, veđi, privesce, cât de ne norocite
 Petrec ađi în sclăvie ființe miș și sute,
 Cum plâng, bătându-și peptul, dorind alor salute.
 O! Dómne fie-ți milă de scumpă ginte ta,
 De noi, ce nu scim numai, o, numai lamenta,
 Și-atrage-n suferință, necasuri și doreri,
 Portând lanțul de brață și astăđi ca și er'i!
 Dar nu, sciu bine Dómne, că noi suntem de vină,
 La sarcina barbară, sub mână grea, străină. —
 Părintii noștri, Dómne, de Tin' n'au ascultat...
 Intorsuți-ai Tu fața, și Dómne ne-ai lăsat.
 La Cer însă părinte rădicu-mi versul, eu;
 Ești bun și ierți păcatul, o, iartă pre Evreu!
 Se mori ah, cu poporul, pre care 'l iubesci,
 Ce nobilă dorință, ce gânduri ângeresci!
 Dar' când vrei mântuirea Evreilor d'aici,
 Atunci se faci, *se cere, și ce nu ai voi!*...
 Prevéd sosită ziua când ferul să sê-nfrângă,
 Când cruda tirăniă în chinuri va se plângă,
 Ér tu se treci superbă ca Sórele-n cer sus,
 Cu fal'a-n consciință că tu o ai reșus.
 Prevéd sosit momémentul, când scumpa libertate
 La noi, c'a-n vingătore, din Ceriuri va străbate,
 Ér tu se calci superbă cu mirt încununată,
 Sciind că tirăni'a prin tin' fu subjugată.
 Iubita mea Estheră, ah, ce nu-i fi în stare
 Se faci, fiind Regină, pre-o tréptă așa de mare.
 În mâna ta voința lui Ahasver va fi,
 Atunci când demnitatea pre tin' te-a-n podobi. —
 Dec'i plécă, fică, plécă, — te du la Ahasver,
 Nimic nu-ți cer, iubită, mai mult nimicu'ți cer,
 Deși n'ai curaju astăđi, și tremuri, pre cum sciu,
 Se nu te temi, cu tine-i al nost D-đeu viu.
 Pre cum a fost cu Iosif la crudul Mizraim —
 Cu Moisi și cu Aron, potintul Elochim; —
 Cu Iosua și David, ce se băteau cu Lei,
 Cu Samson, tip de spaimă în ochi la Filistei,
 Potințe, prea potințe în Cer și pre pământ
 Pădesce pre-asta fică cu brațul têu cel sânt.
 Și-ajută-i ca se fie, la-ai sêi spre mângăiere:
 Destul, ajungă Dómne-n vechita lor, durere!

— — — — —
 — — — — —
 Ascultă, fică, ascultă, urechia ta ți-o plécă, —
 Și uită-ți ađi poporul și casa, — mergi și plécă, —
 Te du, — și pörtă-n suflet, a noastră mântuire, —
 Și-n animă-a sclăviei blăstêm și nimicire. —
 Iubesc-ți ori când ginte ta, ce-n tocmăi ca și tine
 Inchină-se la același, la același Domnedeu
 Și nu uita-n viêtă o, grelele suspine
 De frați, surori cu jale, ce pörtă jugul greu!...
 Ascultă fică, ascultă, urechia t'a ți-o plécă

Și-ți uită a ta casă, din minte ec'a-ți trecă
 Ori ce desmerdări sante pre braț la Unchiul têu,
 La vatra părintescă, la Taica Mardocheu.
 Și numele și genul, sê-l tacî și se nu-l spui:
 Națiunea-ți și religea se n'o spunî nimeni!!...
 Te du și pörtă-n suflet a noastră mântuire,
 Și 'n ânima sclăviei blăstêm și nimicire.

Esthera.

Voiescu, eu drag, de tine a fi ascultătoare,
 (Căci ascultarea este cea mai frumôsă flóre)
 În viêtă de pruncie, când crescem sub părinți,
 Ea este cea mai sacră din multe datorinți,
 Adio, dar, Taică bune și Domnul te păzescă:
 Esthera merge dară la Curtea cea Regescă;
 Și iacă, — ascult de tine, deși în peptul meu,
 Un simțemént de jale — o, Dómne Domnedeu,
 Mi tulbură ânima și nu vré se încete.
 Adio, întinde-mi mâna, se ți-o sărut cu sete.
 (Mardocheu dându-i mâna, ea o sărută și ambii se duc la Palat
 Esthera întră în lăuntru ér Mardocheu rămâne afară.)

Mardocheu.

ÉR eu veghiavoi insu-mi, la pörtă și Palat,
 Se ved sôrtea Esthinei. — O, fii pré laudat
 Elochim, Adonai, — și binecuvântat. —
 (Cortin'a cade.)

A c t u l II.

SCENA I.

Aman.

Sunt tôte împlinite! Ahasver cu Regină!
 Eu cel mai mare-n ranguri, ah! Stéua mea serină
 Lucivei în continu pre ceriul, Persicei, mare?
 Dar ce? — E Aman, *omul, ce sémén nu mai are!*...
 Din tôte aceli fecióre, aduse la Palat:
 O jună cu ochi albaștri amar l'a fermecat.
 (Se veđi ochiul albaștru, se nu uiți pre un minut
 De mörte, însemneză că ești schelet și brut.)
 La fața albă, albă, — sprincene înpenate
 Și negre lucitóre și buze rourate
 De-al zimbetului farmec, de-al farmecului dor,
 Ce sciu s'aprinďă focul prea crudului amor.
 La vorba lui Ahasver, ea stete tremurând,
 Tăcuta, făr-ai dice cu graiul vre-un cuvânt.
 Și când brațu-și întinse, în semn de simpatie
 Ahasver, — ea lăsat'a o lacrimă aurie
 Din ochiu-i, unde-o lume de ar' fi tot privit
 În urmă, tot doiósă, în pept s'ar fi simțit.
 Și Ahasver, potintul, fiind apoi cuprins
 De-o magică simțire, căđu ca un invins.
 Și-ndată pre-a s'a frunte i-a pus, i-a aședat
 Corona strălucită — în suflet farmecat.
 Ospêt și fericire, saltări și bucurie,
 Omagiuri și iubire la multă veselie.
 Dar' totuși ce dorere, ce multă întristare
 Nu are al meu suflet... Ah! Cine-va apare.

SCENA II.

Chores. Mai mulți servitori.

Aman.

Dec'i, Regele mă chiamă — ce bine că mă chiamă,
 Am lipsă mare, mare; — de nime nu am témă.

Chores.

Mai mult noroc în lume, nu știu cin' ar avea?...
O! Aman, Aman, Aman, sub ce frumoasă Stea,
Sub ce Planetă dulce, născutu-te-ai pre lume!...

Aman.

O! Chores, chiar aievea, ce mare-i al meu nume! —
Dar' vai, ce mai mânie, când ved eu în caintă
Pre-un Sclar de lângă Pórtă, că nu-mi dă reverință.
Pre Sóre și pre Stele! Nicî el, nicî ginte sa
Mai mult în asta țeră, ei vii, n'ar esista!!
In fața mea se plécă o lume, un popor —
El înse nu, când intru, orî când ies și cobor...

Chores.

Și, cine-i, cine-i, cine-i? Nu-i óre Mardocheu?

Aman.

Ba dënsul, urgisitul, — infamul de evreu.

Chores.

Și tu un om ca tine, se nu-l repunî pre el?

Aman.

Aflasem deja planul sã-nfrâng, pre-acel mișel.
— Acum mē duc la Rege.

(Va urma).

CRONICA TÎMPULUI.

— 10 Septembre n. 1901.

Inaltul Ministru reg. ung. de instrucțiune Dr. *Iuliu Wlassici*, a îndreptat cătră tóte Universitățile și Academii de drept, o ordinațiune, în carea ordonéză, că în urma decisiunei Prea înalte din 27 Iuliu a. c. *acei candidați dela facultățile de drept și sciințe de stat din țară*, cari vor urma al doilea semestru juridic preseris în lege, după finea a. 1900—1901 *sunt scutiți, că la al doilea examen fundamental*, se mai depună pre venitor, examenul din „*Filosofia dreptului*.” —

Acęsta soluțiune, pusă față în față cu țipetul desperat al presei liberalo-evreesci, care strigă că se vatēmă libertatea instrucțiunii, și a sciinții — se privesce, în cazul cu profesorul *Pikler*, de cătră presa catolică, mai mult ca un espedient, prin care se denótă, cumcă și Ministrului de instrucțiune părerile și teoriile, *Filosofiei dreptului* espuse și propuse de cătră *Pikler* îi sunt prea cutezate și îndrãsnețe; și pre cari, el, Ministrul, în parlament s'a nisuit a le desaproba și întuneca; — acelea doctrine și concepte *îndreptate în contra credinții și a patriei*, și cari au produs atâta sgomot fortunós și au făcut greutăți guvernului în primăvëra acęsta. Tot, la cestiunea acęsta, *deși mediat*, am publicat și noi în nr. 14 al acestei foi, un discurs, tradus după *P. Kolb*, sub titlul: „*Universitățile moderne*,” prin care acel bărbat invită pre coreligionari și compatrioții săi a lua defensivă față cu spiritul, ce domnescă astăzi în multe Universități lumesci și de stat, și-ii conjură se întemeieze o „*Universitate catolică*.” Se dice, că mai sus laudata ordinațiune ministerială este a se dători numai *partidului poporal* din Ungaria, și în deosebi Contelui *Aladár Zichy*, care făcuse o interpelățiune, pre cât de frumoasă, pre atât și de energică în *Parlamentul din Budapesta* contra spiritului de propunere a lui *Pikler*, care, se dice, că a đis în una din prelegerile sale: „*Mereu am în vedere că astfel de concepte bagatele de Patriă și Națiune se le estîrlesc din consciința vóstră...* și apoi iarăși alte rele și eresuri cu privire la *Religiune* care, se dice, că a numit'o „*Emanoșiune a stupidității omenești*,” ér' despre „*Morală*” dice, că a đis, că nu póte fi vorbă, de órece ómenii *egoisti fiind*, sunt *incapabili de vre-o faptă morală*. Că a đis așa, orî nu a đis, nu scim — destul că interpelățiunea pre contul acestor idei rostite ale sale, s'a făcut. —

Dacă *D. Pikler*, intru adevër are atarî idei, utuncî păcat și daună de orî ce filosofii și anume de *Filosofia dreptului*.

Se înțalege, că o omenime, așa cum vrea se o formeze *Dsa*, — o se fie *eo ipso* încapace de fapte morale, că-cî *con-*

secuent, esistând în idea *Dsale*, o omenime, pre carea o ar potea priva de *sânțemântul patriei, națiunei și credinței* în óre care divinitate, atuncî nu póte fi vorba de *moral* și el, în a sale idei, invólve o omenime sau „*pre istorică*” sau „*post istorică*.” — O atare omenime pre istorică înse nu a esistat, ér post istorică, póte, nu-i vorbă se esiste, după conceptele filosofiei *Dsale*, când *D-sa* va fi un atare regenător mare al omenimei și a lumiei, cum n'a mai fost vre-o dată, și când lumea respective umanitatea, va fi mai puternică ca natura, și va potea *se smulgå din sîmul său simțemântul de patriă și de națiune*; va potea, în contra naturii, sã-și omóre *sensul comun și graiul consciinții divine*, cum e sensul comun al credinții în divinitate, în mortalitate și *provedință*. —

Atuncî *D. Pikler* o se fie nu „*om*” ci un Spirit supranatural, și un „*Deus ex mactima*,” cea ce nu este! Dacă *D. Pikler* așa a đis și așa crede, — atuncî nu cunósce nicî pre ambulii fundamentali ai filosofiei, — înțelegem legile fundamentale ale psihologiei și ale metafisicei. —

Dar, *D-l Pikler*, nu credem, se fie de o atare credință; și dacă a đis, ce a đis, — a đis'o mai mult póte, ca *egoist în sciință*; și dnpă conceptul *D-sale*, ne capace de fapte sciifice. —

Fórte bine a stat contelui *Zichy*, că s'a ridicat în contra unor atarî eresuri de sciință; fórte bine că s'a ridicat se apere conceptul de patriă și națiune; și conceptul de *credință*.

Fórte bine stă fie-cărui individ, fie de orî ce națiune, care-și apără credința și patria; religiunea și națiunea contra unor figurî ca *Pikler* et *Grossman*.

* * *

Cel mai însēmnat cas sau eveniment în lumea politică de acum de curund, — este mórtea bărbatului de stat italian: „*Francesco Crispi*,” repausat duminecă la 11 August n. 7 óre și 45 minute sara, în *Neapolea* la „*Villa Lina*” de unde fu transportat la *Palermo*.

Dătorința de cronicări, ne împune, deși cam târziu, se seriem și noi ceva, despre acest bărbat, și despre rolul său ca bărbat de politică și de stat. —

Fără îndoială, că el aparține seclului XIX alătura cu figurile marcante ale lui *Napoleon III*, *Gladston*, *Cavour*, *Bismarck*, *Disraeli* (*Beaukonsfeld*), *Gambetta*, *Thiers*, *Fery*, *Gorciacow*, *Andrassi*, *Castelar*, *Brotian* și *Stambuloff*. —

Ca unul, crescut în timpul de renaștere și de consolidare a multor state, a fost un întrepid politic și un revoluționar

oportunist, cu o diplomatie pre față pentru țara sa; — cu vederi originale și fapte energice fără genare, — de unde el ca și Bismarek și Garibaldi și-a atras asupra sa *pre cum de la unii cea mai mare admirățiune*, întocmai *de la alții* cel mai mare odiu și dispreț. —

Pentru patrioții săi italieni, dânsul dinpreună cu Garibaldi a fost cel mai principal factor și actor pentru toate întâmplările, *resturnările* sau loviturile de constituțiune vigente, în a două jumătate a vécului, ce s'a stîns.

Cu liberalii, a făcut, întru adevăr Crispi, lucruri mari și admirabile. Revoluțiunea siciliană, înscenată pentru căderea Burbonilor în Neapolea — în fond a fost opera sa.

Nu puțin conlucră Crispi și la *opera de unire a Piemontului*, dinpreună cu alții pre cale diplomatică. El a operat ca jurnalist fervid și infocat din Turin, din Paris, — aprinzînd în Italiani, focul de libertate și patriotism.

În unire, cu cei mai renumiți bărbați ai idealului de unire piemontez, a luptat dânsul în șirurile de frunte, pentru o *Monarchiă italiană*, prin ce se strică în urmă și cu amicul său de mai nainte — cu *Mazzini*.

Parlamentul italian, la care el deja aparținea din a. 1861 îl alese pre Crispi la 20 Novembre 1876 de președinte și doi ani după aceea, a fost incredințat de Ministeriul *Depretis* cu portofoliul esternelor. —

Sub ocârmuirea sa, sunt de marcat, mai cu samă *patru evenimente* interesante: Mórtea lui *Victor Emanuel* și suirea pre tron alui *Umberto I.* Mórtea pontificelui *Piu IX* și alegerea cardinalului *Pecci* ca papă sub numele: *Leone XIII.* —

Cea mai însemnată operă a sa în ministeriul său din 1887—1891 este aderința sa la *Tripla alianță*: — er în al treilea și cel mai din urmă minister al său Stéua gloriei și aureola iscusinței i-se întunecă prin desastrul ce l'a suferit generalul *Baratieri* în Martie 1897 în lupta de la *Adua*. Din acest timp se retrage cu totul dela politică și trăiesce ca un retras, ce și-a trăit vécul, în *Villa Lina* din Neapolea. —

Crispi, a fost fără îndoială un naționalist și patriot bun; — el însă a aderat, în opuséțiune cu marele *Çavour*, nu spre *Frânciă* și *rassa latină*, ci spre Germania și Austro-Ungaria; de aceea el a fost vădut de cătră mulți nu cu ochi buni în Frânciă și în Italia. Politica este sciința viitorului și a oportunismului, de unde se miră nu fără drept istoria, de ómenii și de țeri, cari în politică fac transacțiuni și alianțe pre conta politice și nu țin samă de rassă, ci mai mult de gravitatea situațiunii și de fondul înprejurărilor. Căci pentru ce *Mircea* cel bătrân, a lăsat cu testament fiului său, ca să se alipescă mai mult de *Turci*, ca de *Crescini*? Esemple sunt destule!...

Crispi înse, a fost un dușman al papatului, al preoțiimeii și al instituțiunilor catolice.

Deși despre el se spun multe în privința ideilor sale religioase, totuși se afirmă, că familia sa a fost crescută în ideile cele mai frumoase ale bisericeii catolice, de unde în zilele cele mai grele ale morbului lui Crispi se dice că acesta a cerut să-i pună lângă dânsul *crucifixul*, ce atârna pe părete la capul său. — Ceea ce, se susține de unele foi, cum că el la rogarea, se primescă S-ta ercharistiă — viaticul — ar fi răspuns, că dânsul se va împăca *singur cu Dumnezeu* său, în *mod personal*, este — sub întrebare.

Crispi, a întreținut ani de alungul *relățiuni personale*, și pre când era Ministru președinte, cu mulți prelați, precum și cu cardinalul *Hohenlohe*; ma el, cu *Dona Lina*, cu carea trăise în căsătorie ne bisericescă, s'a căsătorit bisericesce mai nainte cu câțva ani. —

Cu toate acestea, Crispi, ca unul, ce s'a alipit de biserică

ma a persecutat instituțiunile ei și a fost contra dominațiunii papale, va rămânea o figură pre paginile istoriei, alături cu cei, ce s'au stîns din lume, lăsând în urma lor compătimirea din partea unei Puteri și Societăți grandioase — din partea bisericiei lui *Christes*, temeiul păcii și a fericirii popórelor, tribunalul cel mai just și respectuos înaintea fiilor seclului... a acelei Societăți de pace, care a deplâns și deplânge scóla, în care s'au născut și educat ómenii ca *Vailand*, *Ravaehol* (*Königsstein*.) *Caserio*, *Lucheni* et *Bresci*!...

SCIRI MĂRUNTE.

Fidanțați. Dl. *Alesandru Țințariu* cu D-șóra *Ghizela Ghiurgovieiu*. Felicitările noastre.

Himen. Aureliu *Bungardean* teolog absolut și *Amalia Budac* cunoscută cununia lor, ce se va celebra *Duminecă* la 29 Septembrie st. n. a. e. la 3 óre p. m. în biserică gr.-cat din A.-Hașirașiu.

Sântirea bisericeii gr.-or. române din Galați, care se va îndeplini de cătră Exelenția Sa Inalt Prea Sântitul *Domn Ioan Mețian* Archiepiscop și Metropolit, la 27 Septembrie st. n. 1901, începutul la 8 óre a. m. după sevârșirea actului la 2 óre p. m. urmază *Bachet* în sala scólei confesionale. La 8 óre séra petrecere cu joc în sala scólei confesionale.

Nou Ministru comun de răsboiu, în locul lui *Krieghammer*, care a dimisionat se desemneză *F. Z. M. br. Waldstätten* inspector suprem al artileriei. —

Bancnotele nouă de 10 coróne sunt puse în circulare.

Regele și Regina României au plecat în 1. Septembrie din Sinaia pentru străinătate. Ajungând în Viena au depus o cunună pre sarcofagul *Reginei Elisabeta*. —

Archiepiscopul de Agram Dr. Posilovicu, cu ocașiunea jubileului său de 25 ani în episcopie, a donat 70.000 coróne pentru biserică și scopuri culturale. —

Crucea lui Leone XIII. Pre „*Monte Capreo*“ lângă *Carpineto*, sa sântit și desvélit la 28 August „*uriasia cruce*“ alui *Leone XIII.* St. Părinte a fost însciințat despre acesta sərbare prin „*porumbi epistolari*“, cari după 15 minute de la demiterea lor au și sosit în grădinile Vaticanului cu scirea la St. Părinte. Epistola a fost scrisă în versuri: *Écă cele dintăiu două.*

„*Victrix nunc Cristi, Capreo crux fulget abalto,*
„*Et tibi, Magne Leo, muntia grata fero.*“ —

† **Necrolog.** În 3 Septembrie n. a repausat v. protopopol *Almașiu* — diecesa *Blașiu* — *Basilu Poruț* în etate de 83 ani. —

Ioan Laslo, Archidiaconul *Clușiu* a repausat în *Clușiu* la 28 August. n.

POSTA * * *

* * * REDACȚIUNEI.

La mai mulți Cu părere de rău numerii din trecut nu mai avem decât din cari au apărut sub noua administrație a „Rev. II.“ deoarece sub vechea administrație nu sau tipărit numeii întrecători. Acelor ce au solvit prețul abonamintului până la espedarea numerului 13—14 lis'au trimis.

D-lui **Ab. nr. 2053.** De pe anul acesta nu sunteți datori cu nimic, în speranța că îi binevoi a abona „Rev. II.“ pre anul viitor întreg și i-ți recomandă la mai mulți prietenii și cunoscuții ai D-vóstre. Găcitură de D-șóra *Aneta* o vom publica cât de curund.

D-lui **G. Șeulean** în *Felsófia*, fôia vis'a trimite regulat a fost numai greșeală.

D-lui **Ion Iunian, Periș** (România) fôia îi-o trimitem regulat și sperăm că nici D-ta nu-ți vei uita de noi.

D. **Ant. Popp.** „*Nostalgie*“, va urma; „*Uncei Dómne*“ înse nu.

Cătră **On. cetitori:** La unele deslegări de găcitură se vor sorta și premii frumoase și folositoare între deslegătorii de găcitură, cari ne întârziat își vor trimite deslegarea.

Compactoria și prăvălia

F. STOLZENBERG

BISTRIȚA (Besztercze), piața mare.

Se recomandă pentru efeptura tuturor lucrărilor de compactorie modernă, *dela cele mai simple până la cele mai fine legături de lux*, pentru **cărți de scôlă, cărți bisericesci și de rugăciuni** etc. etc.

Asemenea recomandă on. p. prăvălia sa bine aranjată cu totfelul de **recuise de scris, de desemn și de cancelariă, cărți comerciale, cărți de scôlă, caiete de scris, notese, penițe de scris, ceruse, tăblițe, casete frumóse și hârtii de epistole** etc. etc.

Mare deposit de tipărituri.

REVISTA ILUSTRATĂ ENCICLOPEDICĂ GAZETA SĂTEANULUI.

Anul al 18-lea

Ese din 1884, sub direcțiunea lui C. C. Datculescu la 5 și 20 a fie-carei lună.

10 Lei Abonamentul pe an la ediția pe hârtie obicînuită

20 Lei Abonamentul pe an la ediția pe hârtie velină.

Abonamentele încep de la N-o 1 a fie-cărui an (5 Februarie) și se plătesc înainte. Cu numărul nu se vinde „Gazeta Săteanului“ și nici planșele colorate.

Redacția Administrația și Tipografia:

Bucuresci, 117 Calea Victoriei, colț cu str. Banului.

Arbori și Arbuști

roditori, floriferi și de umbrire

de la Pepiniera C. C. Datculescu din Slobozia-Galbenu (jud. R-Sărat).

30 hectare de cultură specială.

Catalogul, împreună cu modul d'a se planta, se trimete la cerere adresată Magasinului Datculescu 117 Victoriei, Bucuresci

Semințe de Cereale selecționate și alte produse, de la Ferma lui C. C. Datculescu din Slobozia-Galbenu.

Espedițiunile se fac franco vagon Gara Făurei pentru Muntenia, ér prin R.-Sărat pentru Moldova, în **saci cu plumbul de garanție al Fermei**. Dacă nu se trimete saci se pun noi mușama cu adaos de 1 leu, cari devin proprietatea cumpărătorului. Costul se plătesce la comandă.

CEL MAI MARE DEPOSIT de tot felul de **păpuți** pentru
bărbați, dame și copii cu cele mai ieftine prețuri, la

CAROL J. GOTTSTEIN

BISTRIȚA, piața mare (lângă magistrat.)

Singura vânzare de galoci și păpuți pentru zăpadă, tot felul de păpuți pentru casă, Lawn-Tennis, pentru bicicliști și pentru promenadă.

NOU A SOSIT! — cea mai elegantă și modernă calitate de păpuți de toamnă și iernă. În ce privește calitatea bună se garantează.

Comandele după măsură se efectuează elegant, solid și după moda cea mai nouă. Specialist în toate mărimile de păpuți pentru cei bolnavi de picioare.

Isvor ieftin

pentru însemnarea și procurarea următoarelor:

Cărți pentru școală și privați,
Recusite de scris și desemn,
Recusite de cancelare —
Hârtii de epistole, cuverte,
Casete, etc. etc. ———
Albumuri pentru fotografii,
Albumuri pentru ilustrate,
Albumuri pentru poezii, etc.

Cu cele mai ieftine prețuri!

M. Binder,

Bistrița, piața mare (Kornmarkt).

Tipografia A. Baci

Bistrița, str. Lemnelor 44.

Aducem la cunoștința on. public acésta nouă tipografie, provădută cu cele mai bune mijloce tehnice, aranjată după stilul cel mai nou unde putem esecuta ori-ce lucrări aparținătoare artei tipografice în cel mai scurt timp, precum:

Tipărituri de bancă,
BILETE DE VISITĂ

Cărți și broșuri,

Foi periodice,

Bilete de logodnă,

Invitări la nuntă,

ANUNȚURI,

Registre,
BILANȚURI,

Compturi,
PREȚURI-CURENTE

Cuverte,

Anunțuri funebre,

CIRCULARE.

Comandele se esecută prompt, cu acurătétă, cu cele mai eeftine și mai moderate prețuri.

Tipografia A. Baci

Bistrița, str. Lemnelor 44.

„BIBLIOTECA SATĂNOLUI“

a apărut Nr. 1. și cuprinde o mulțime de balade alese

Se pôte procura dela autorul T. A. Bogdan inv. și dela Administrația „Rev. Ilustr.“ în Bistrița.